

Wychowanie personalistyczne. Wybór tekstów, praca zbiorowa pod red. F. Adamskiego, WAM, Kraków 2005, s. 422.

Książka *Wychowanie personalistyczne*, będące wyborem artykułów 22 wybitnych i znanych polskich uczonych — filozofów, moralistów i pedagogów z takich między innymi ośrodków naukowych jak: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warszawski, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie, powinna zainteresować tych wszystkich, którym na sercu leży jak najpełniejszy, a więc całościowy, wieloaspektowy proces wychowania człowieka. Jest ona bowiem adresowana, jak proponuje Wydawca, do szerokiego kręgu pedagogów, nauczycieli i studentów zainteresowanych problematyką człowieka-osoby w świetle założeń filozoficznych ukierunkowanych na wartości wychowania integralnego. Truizmem jest stwierdzenie, że proces ten należy do jednych z najpoważniejszych aktywności człowieka, że jest zadaniem żmudnym, długotrwałym i wymaga od rodziców, wychowawców, pedagogów, nauczycieli i duszpasterzy zarówno dojrzałej postawy moralnej jak i wiedzy. Potocznie mówi się, iż „dzieci rosną same”, ale przecież same nie wychowują się, nie uformują swej osobowości i charakteru. Potrzebny jest im ktoś, kto będzie przewodnikiem, mistrzem, autorytetem, kto będzie ich prowadził do autentycznej dojrzałości, do rozwinięcia wszystkich tkwiących w nich potencjalności. Kto zajmuje się w jakikolwiek sposób wychowaniem wie, że to zadanie niełatwe i wymaga ciągłego samodoskonalenia się, ćwiczenia w cnotach, a także pogłębianie teoretycznej wiedzy na temat samego wychowania. W wychowaniu bowiem nie tylko chodzi, aby dziecko utrzymać przy życiu, ale przede wszystkim, aby wpoić mu miłość do życia. Nasuwa się w tym kontekście symbol Ziemi Obiecanej użyty przez Ericha Fromma w jego „Sztuce miłości”. Ziemia Obiecana opisana jako „mlekiem i miodem płynąca” jest symbolem rodzica, wychowawcy, który może dziecku przekazywać tylko mleko, a więc troszczyć się o nie w sensie biologicznym, podtrzymując jego życie, ale może ofiarować mu także miód, czyli słodycz życia, radość życia, zadowolenie ze swej egzystencji, szczęście. Aby być dobrym rodzicem, wychowawcą, pedagogiem trzeba umieć także obdarzać wychowanka ową słodyczą życia, która tożsama jest z miłością do życia.

Polecana przeze mnie książka jest lekturą, która dotyka obu tych aspektów wychowania, proponując integralny model wychowania, a więc koncepcję, która obejmuje wychowanie we wszystkich jego aspektach, dając zarówno „mleko”

i „miód”, jako niezbędne składniki prawidłowego rozwoju człowieka. Jak pisze we wprowadzeniu do książki jej redaktor Franciszek Adamski: *W wymiarze edukacyjnym personalizizm akcentuje fakt niepowtarzalności osoby oraz jej prawo do wyboru własnej drogi rozwoju i doskonalenia osobowego — włączając w to wszystkie formy i poziomy kształcenia i wychowania. Godność i wolność osoby przeciwstawia się jakimkolwiek sterowaniu tym wychowaniem, manipulowaniu treściami kształcenia i wychowania, jego zinstrumentalizowaniu czy zmonopolizowaniu — co nie oznacza, że wychowanie nie powinno być kierowane. Wręcz przeciwnie, powinno być skierowane na wartości chronione przed treściami i sytuacjami stanowiącymi antywartości. Ażeby mogło być pełne, powinno być dziełem wielu ośrodków oddziaływania: rodziny, instytucji, szkoły, Kościoła, związków i stowarzyszeń młodzieżowych, środków masowego przekazu oraz norm społeczno-prawnych leżących u podstaw kultury każdego społeczeństwa. Punktem odniesienia do wszelkich oddziaływań wychowawczych jest odpowiedź na pytanie o człowieka i jego miejsce w porządku bytów stworzonych. Z odpowiedzi na to pytanie wynika cel, istota i przebieg procesów wychowawczych.* Autorzy zaproszeni do napisania tej książki starają się dać jak najpełniejszą odpowiedź na te pytania, a odpowiedź ta, jak wskazuje tytuł książki, ma charakter personalizmu chrześcijańskiego osadzonego na całościowej analizie fenomenu człowieka.

Książka składa się z czterech działów *Człowiek — osoba podmiotem wychowania, Od filozofii człowieka do filozofii wychowania, Wychowanie ukierunkowane na wartości, Wychowanie personalistyczne wychowaniem integralnym.* Dział pierwszy koncentruje się na wyjaśnieniu, kim jest człowiek w oparciu o założenia filozofii chrześcijańskiej. Autorzy ukazują fenomen człowieka w rozmaitych aspektach jego bycia i działania. O. Mieczysław Krapiec OP opisuje więc człowieka jako „fakt” jawiący się dwustronnie: jako „natura” i jako „duch”, który jest bytem unikalnym, bytem (w sobie i dla siebie) osobowym, a nie tylko egzemplarzem określonego gatunku *homo sapiens*. Istnienie osoby jest więc istnieniem unikalnym i jako takie winno być brane pod uwagę w procesie wychowania. Na ów cielesno-duchowy wymiar wskazuje także refleksja ks. Romana Darowskiego SJ, który dokonuje całościowej analizy człowieka, a która powinna być brana pod uwagę, jeśli chcemy człowieka wychować właśnie w modelu personalizmu chrześcijańskiego, zakładającego komplementarność jego sfery cielesnej i duchowej. Pozostali autorzy Ewa Cyrańska, s. Zofia Zdybicka, Beata Kurdybacha, ks. Wojciech Bołoz i Adam Stanowski ukazują człowieka w jego partykularnych wymiarach, podkreślając odniesienia transcendentne, społeczne, kulturowe, a także biologiczne, będące konieczną podstawą wychowania personalistycznego.

Dział drugi pracy ukazuje wartość proponowanego wychowania personalistycznego, na co wskazują Katarzyna Kaczmarek i Tadeusz Gadacz, podkreślając godność osoby ludzkiej, będącej fundamentem wychowania, na co wskazuje także ks. Jerzy Bagrowicz, które powinno zarazem swoistym spotkaniem osób. Wychowanie jako spotkanie osób widziane „w optyce bycia” Tadeusz Gadacz ujmuje jako spotkanie wychowanka z „wychowawcą wychowującym”, który jest mistrzem. Przeciwieństwem tak rozumianego wychowania jest wychowanie ujęte w „optyce funkcjonowania”, gdy wychowawca jest funkcjonariuszem, jego autorytet oparty

jest na władzy i na prawie porządku, a jego relacja do wychowanka jest relacją siły i moralności opartej na przymusie. Wychowanie personalistyczne, jak dowodzi natomiast ks. Józef Majka, jest zarazem wychowaniem na wskroś chrześcijańskim, korespondującym z określeniem wychowania proponowanego przez Sobór Watykański II, jako kształtowanie osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie dla dobra społeczeństwa i Kościoła przez harmonijny rozwój wrodzonych właściwości fizycznych, moralnych i intelektualnych.

W dziale trzecim autorzy chcą uwypuklić zasadniczy rys wychowania personalistycznego, będącego wychowaniem ku wartościom i ich urzeczywistnieniu. Dwoje autorów ks. Zbigniew Sareło i Katarzyna Olbrycht zwracają uwagę zwłaszcza na kwestię tolerancji, która niestety często rozumiana jest opacznie przez pedagogów jak i również nadużywana. Ks. Zbigniew Sareło, precyzując termin *tolerancja* określa również jej granice, o których zapomina się, traktując błędnie tolerancję jako życzliwą akceptację wszystkich i wszystkiego, co miewa w procesie wychowania fatalne skutki.

Ostatni dział książki koncentruje się na ukazaniu wychowania personalistycznego jako wychowania integralnego, obejmującego tak ważne rzeczywistości człowieka jak: prawda (Franciszek Adamski), wychowanie moralne (Stefan Kunowski), wychowanie religijne (Katarzyna Olbrycht), wychowanie do wolności i odpowiedzialności (ks. Marian Nowak), wychowanie do miłości (Maria Kaczyńska), wychowanie seksualne (Wanda Półtawska). Książkę zamyka niezwykle cenna refleksja Franciszka Adamskiego *Wychowanie ukierunkowane na wartości wyzwaniami aksjonormatywnego ładu społeczno-moralnego*, będąca ukazaniem konieczności porządkowania wewnętrznego świata człowieka jak i rzeczywistości społecznej, zwłaszcza w kontekście rozchwiania tego ładu w aktualnej epoce dominującego liberalizmu i postmodernizmu.

Książka *Wychowanie personalistyczne* z całą pewnością, zgodnie z zamierzeniem, intencją i nadzieją pomysłodawcy dzieła Franciszka Adamskiego jest pozycją, która wychodzi na przeciw zapotrzebowaniu polskiej edukacji na publikację, ukazującą wychowanie w optyce chrześcijańskiego personalizmu ubogaconego myślą i nauczaniem Jana Pawła II, będąc równocześnie cennym źródłem wiedzy na temat wychowania i inspiracją w praktyce procesu wychowawczego.

Zdzisława Kobylińska

